

2. Twee schapen voor godin Inanna

Nadat de Sumeriërs rond 6000 v.C. het zuiden van Irak waren binnentrokken bouwden zij grote tempels voor godin Inanna en maakten haar tot stadsgodin van Uruk. Dit weten we omdat de Sumeriërs het schrift hebben uitgevonden en we de naam van Inanna al tegenkomen op hun oudste spijkerschrifttabletten.

Spijkerschrifttabletten

Spijkerschrifttabletten zijn klompjes klei die je gemakkelijk in je hand kunt houden en waarin tekenjes zijn gekerfd. Het was een goedkoop middel, want klei was overal voorhanden. Eenmaal geschreven legden de schrijvers de tabletten in de zon om op te drogen of lieten ze in een oven bakken, waardoor ze een hardheid verkregen die ze veel beter tegen de tand des tijds beschermden dan op hout of papyrus geschreven teksten van de Egyptenaren of Foeniciërs.

De vroege schrifttekens lijken nog veel op nagetekende voorwerpen. We herkennen bijvoorbeeld een kom, een hoge voorraadpot, een koeienkop, een vis, een rieten schaapskooi. Met een rietpen hadden de schrijvers deze figuren in de vochtige klei gekerfd. Later pasten ze een andere techniek toe, die minder omslachtig was en veel vlotter werkte. De schrijvers stipten de rietpen in de zachte klei en vormden zo kleine wigvormige afdrukken die op kopspijkertjes lijken. Zij tekenden nu geen koeienkop meer, maar drukten snel een paar kerfjes in de klei, waarin aanvankelijk nog wel een koeienkop te herkennen was, maar die na verloop van tijd steeds abstracter werden.

Ook de godin Inanna werd aanvankelijk uitgebeeld door een voorwerp. De tabletschrijvers tekenden een hoge standaard, die bovenaan in een spiraal eindigt en waaruit een pluim breeduit naar beneden uitwaaiert. Het voorwerp ziet er raadselachtig uit, maar we zullen in het volgende hoofdstukje zien dat het de essentie van de godin precies weergeeft.

Van beeldschrift naar woordschrift

Bij de tempel van Inanna zijn de oudste beschreven kleitabletten gevonden. Archeologen dateren ze rond 3200 v.C. Het symbool van Inanna is duidelijk te herkennen (zie afbeelding). Vóór het symbool van Inanna staat een ster. Een ster was het teken van een godheid en verwijst naar de hemel, waar veel Sumerische goden hun woning hadden. Boven de standaard van Inanna en de ster is het getal 'twee' gekerfd: twee ronde afdrukken die met het andere uiteinde van een rietpen in de vochtige klei zijn gedrukt. Daarnaast staat de afbeelding van een cirkel met een kruis erin. Dit was het symbool voor 'schaap'. Rechtsboven is nog een deel te zien van het teken voor 'tempel', dat vermoedelijk een gestileerde afbeelding van een traptempel of ziggurat is. We kunnen de tekst op het kleitablet lezen als *Twee schapen voor de tempel van godin Inanna*.

Deze tekst bestaat nog volledig uit afbeeldingen, en we kunnen er nog geen woorden in een bepaalde taal in herkennen. Net zoals onze verkeersborden voor alle mensen ter wereld leesbaar zijn, zo waren de eerste schrifttekens in de spijkerschrifttabletten ook niet gebonden aan een gesproken taal. Maar toen de tabletschrijvers de behoefte kregen om abstracte begrippen weer te geven, die je niet kunt tekenen, stuitte zij op de beperkingen van een beeldschrift. Hoe moesten zij dat oplossen? Hoe moesten de schrijvers aangeven dat ze de goederen *ontvangen* hadden of juist hadden *uitgegeven*, of wie precies de goederen had afgeleverd aan de tempel, boer Utu-hegal of Ur-Nanše en wie er allemaal schulden had en wie daar borg voor stond? De schrijvers vonden de oplossing in een rebussysteem. Om het begrip 'ontvangen' weer te geven, tekenden zij een rietpluimpje. Een rietpluim heet in het Sumerisch 'GI'. Maar het Sumerische woord 'GI' kan ook 'ontvangen' betekenen. Hetzelfde deden ze met de uitbeelding van een zeeslakje, dat in het Sumerisch 'BA' genoemd wordt; het woord 'BA' kan in het Sumerisch ook 'uitgeven' betekenen. Zo zouden wij in Nederland een bij (insect) tekenen om het voorzetsel 'bij' op te schrijven of een arm als we het begrip 'armoede' bedoelen. De schrijvers hebben deze werkwijze waarschijnlijk toevallig ontdekt, in het begin slechts als een geheugensteuntje voor henzelf. Maar het blijkt een van de grootste uitvindingen van de menselijke beschaving te zijn geweest. Met dit systeem was het immers mogelijk om veel meer zaken op te schrijven, om gedetailleerde archieven aan te leggen, om contracten te registreren en brieven te schrijven en om mythen en hymnen schriftelijk vast te leggen.

Na verloop van tijd leken de tekens steeds minder op concrete voorwerpen en verwezen meer en meer naar gesproken woorden. Vanaf dat moment kunnen we een glimp opvangen van de taal die de schrijvers gebruikten. We weten nu dat dit het Sumerisch was. Deze taal werd gesproken door een mengeling van bevolkingsgroepen die omstreeks 6000 v.C. in dit gebied waren komen wonen om irrigatielandbouw te bedrijven. Misschien is het Sumerisch als een soort Creolentaal ontstaan, een mix van alle talen die in dat gebied gesproken werden.

Ontcijfering

Het heeft hoofdbrekers gekost om het spijkerschrift te ontcijferen. Egyptologen hadden het beter getroffen: zij beschikten over de beroemde 'steen van Rosetta' die Franse soldaten in 1799 in het Egyptische stadje Rosetta hadden ontdekt. Op deze steen stond een tekst niet alleen in het Egyptisch geschreven, maar ook in het Grieks. Elke scholier kent de naam van het Franse wonderkind Jean-François Champollion die de code van het hiërogliefenschrift in 1822 kraakte. Maar het spijkerschrift werd pas in de tweede helft van de 19de eeuw ontcijferd, aan de hand van een grote tekst in spijkerschrift, die op de rots van Bisotum, in het zuidwesten van Iran, was gebeiteld. In de negentiende eeuw had de Britse legerofficier Sir Henry Creswicke Rawlinson zich langs deze rots omhoog gehesen om de tekens te kopiëren. Hij maakte van ladders gebruik om ook de bovenste regels te kunnen kopiëren en had, zoals hij in zijn dagboek schreef, *geen andere steun dan met zijn linkerarm zijn lichaam tegen de rots in evenwicht te houden, terwijl hij in zijn linkerhand zijn notitieboek vasthield en hij zijn rechterhand nodig had om zijn pen te gebruiken*. De tekst bleek in drie verschillende talen te zijn geschreven waarvan een, het oud-Perzisch, al bekend was. Daardoor hadden de geleerden de sleutel waarmee zij de twee andere spijkerschriftteksten op deze steenwand uiteindelijk konden ontcijferen.

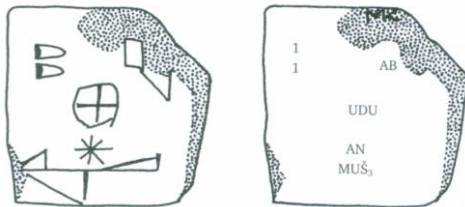
Volgende week: Inanna godin van de seksuele voortplanting

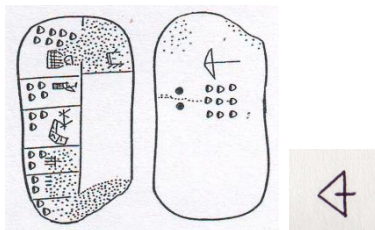
Kleitablaet met tekens voor verschillende producten, ca. 3000 v.C. (bron Wikipedia)

= het schriftteken van Inanna

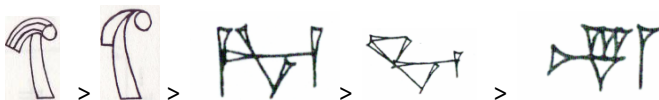

Tablet met schrifttekens. 'Twee schapen [voor/van] de tempel van godin Inanna'

> = BA = 'uitbetalen'

'Boekhoudkundig' kleitablaet waarop het Sumerische woord BA, 'uitbetalen', staat. Ca. 3200 v.C.

= MUŠ₃ = 'INANNA'. Later syllabisch geschreven: *i-na-an-na*

Ontwikkeling van het schrift van Inanna: aanvankelijk getekend, later met spijkerschrifttekens weergegeven

					SAG head
					NINDA bread
					GU ₇ eat
					AB ₂ cow
					APIN plough
					SUHUR carp
c. 3100 BC (Uruk IV)	c. 3000 BC (Uruk III)	c. 2500 BC (Fara)	c. 2100 BC (Ur III)	c. 700 BC (Neo-Assyrian)	Sumerian reading + meaning

Voorbeeld van de ontwikkeling van het spijkerschrift. (Postgate, 1992, p. 63; naar: Damerow et al., 1988, p. 84)